

PAPER DETAILS

TITLE: Çocuklarda Sosyal Duyarliligin Gelistirilmesi: 'Sokak Hayvanlarinin Yardimcilari' Projesi

AUTHORS: Arzu ARIKAN,Yonca BAKIR,Meltem ÖZDEN

PAGES: 463-490

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/841175>

ÇOCUKLARDA SOSYAL DUYARLILIĞIN GELİŞTİRİLMESİ: ‘SOKAK HAYVANLARININ YARDIMCILARI’ PROJESİ

DEVELOPING CHILDREN’S SOCIAL SENSITIVITY: ‘THE HELPERS OF STRAY ANIMALS’ PROJECT

Arzu ARIKAN¹

Yonca BAKIR²

Meltem ÖZDEN³

Başvuru Tarihi: 04.07.2019

Yayına Kabul Tarihi: 20.10.2019

DOI: 10.21764/maeuefd.601296

(Araştırma Makalesi)

Özet: Hayvanlara yönelik kötü muamele sıklıkla gündeme gelen önemli sorunlardan biridir. Bu konuda caydırıcı ve önleyici düzenlemelere gidilmesi önemli olmakla birlikte alınacak tedbirlerin başında erken yıllardan itibaren eğitim gelmektedir. Türkiye’de çocukların sokak hayvanları ile karşılaşmaları çevre eğitiminin bir parçası olan hayvanlar konusunda eğitim için bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, çocuklara somut yaşantılar sunabilecek ve gündelik hayatları ile ilişkili olan sokak hayvanları konusunda çocuklarla yapılacak bir araştırma, onların sosyal duyarlılıklarını ve hayvanlara yönelik farkındalıklarını artıracaktır. Bu çalışmada proje yaklaşımına başvurularak okulöncesi dönem çocukları ile yürütülen sokak hayvanları konulu bir proje betimlenmiştir. Proje çalışması resmi bir ilkokulun anasınıfında, haftada bir gün toplam 11 hafta sürmüştür. Çalışmaya bir öğretmen üyesi rehberliğinde iki öğretmen adayı ve anasınıfına devam eden 14 çocuk katılmıştır. Sınıf öğretmeninin de destek verdiği proje çalışması boyunca öğretmenler öğrenme sürecini, fotoğraf çekimi ve yazılı notlar alarak gözlemiş ve belgelemişlerdir. Çocukların temsil ürünleri de değerlendirmede kullanılmıştır. Öğrenme sürecinde yapılan gözlemler ve belgelemeye dayalı olarak çocukların gelişimlerinin proje çalışmalarında çok yönlü olarak desteklendiği ve sokak hayvanlarına yönelik farkındalıklarının ve sosyal duyarlılıklarının geliştirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Abstract: Maltreatment towards animals is one of the major problems that often arise. Although it is important to enact prohibitive and preventive measures on this issue, education from the early years is one of the main measures to increase social sensitivity. The fact that children encounter with stray animals in Turkey can be used as an opportunity for education about animals, which is integral to environmental education. In this sense, inquiring about stray animals with children can increase their social sensitivity and awareness because this topic provides children with concrete experiences and it is closely related to their daily life. In this study, a project on stray animals was described conducted with preschool children using the project approach. The study took place in a kindergarten classroom of an elementary school for 11 weeks, once a week. Participants of the study included 14 preschool children and two teacher candidates under the guidance of an academic advisor. The classroom teacher also supported teacher candidates during the project work and the candidates observed and documented the learning process using photos, notes, and children’s representational artifacts. Based on the observations during the learning process and the documentation, it has been concluded that preschool children’s social sensitivity and awareness towards stray animals were developed and their development was supported in multiple ways with the project work.

Anahtar kelimeler: Çevre eğitimi, okulöncesi eğitim, proje yaklaşımı, sokak hayvanları, sosyal farkındalık.

Keywords: Environmental education, preschool education, the project approach, stray animals, social awareness.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Programı, Eskişehir, arzuarikan@anadolu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4602-8901>

² Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Programı Mezun, Eskişehir, yonca.bakir@hotmail.com

³ Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Programı Mezun, Eskişehir, ozdenmeltem@gmail.com

Giriş

Hayvanlara yönelik kötü muamele ve şiddet oldukça sık karşılaşılan önemli toplumsal sorunlardan biridir. Özellikle sahihsiz hayvanların yüksek oranda görüldüğü Türkiye’de, hayvanlara yönelik şiddetin yasal bir karşılık bulması için pek çok sivil toplum örgütü çalışmalarını sürdürmektedir. Güncel kamuspotları da hayvanların yaşam haklarına vurgu yaparak bu konuda gereksinim duyulan sosyal duyarlılığı artırmaya çalışmaktadır. Hayvan hakları konusunda yapılan bu türden çalışmalar önemli olmakla birlikte alınacak tedbirlerin başında erken yıllardan itibaren eğitim gelmektedir. Duygusal, ahlaki, toplumsal, çevresel ve ekonomik sonuçları olan bu konuya yönelik olarak okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklara canlı yaşamına saygı ve sosyal duyarlılık aşılanabilir. Sokakta yaşayan sahihsiz hayvanlara odaklanan bu proje çalışması da çocuklarda hayvanlara yönelik sosyal duyarlılık ve farkındalık geliştirmeyi amaçlamıştır.

Hayvanların kent yaşamında sokaklarda başıboş olması hem onlar hem de toplum sağlığı açısından istendik bir durum değildir. Gelişmiş ülkelerde çeşitli yasal düzenlemelerle kontrol altında tutulan sokak hayvanlarının sayısı, başka yerlerde halk sağlığını tehdit edebilecek boyutta olabilmektedir (Mitrofanova ve diğ., 2018). Hem sokak hayvanlarının hem de toplumun esenliği için sokak hayvanlarının yoğun görüldüğü ülkelerde eğitim yoluyla sosyal duyarlılığın geliştirilmesi gerekmektedir. Çocukların gelişimi açısından da hayvanlar konusunda sosyal duyarlılık geliştirmek önemli görülmektedir. Özellikle erken çocuklukta hayvanlara kötü muamelede bulunma, ilerleyen yıllarda kişiler arası şiddet ve toplumsal uyum sorunlarının habercisidir (Longobardi & Badenes-Ribera, 2019). Ascione (1993) hayvanlara yönelik kötü muameleyi, “kasıtlı olarak bir hayvanın gereksiz ağrı, acı çekmesine, strese girmesine ve/veya ölmesine sebep olan toplumca kabul edilemez davranış” olarak tanımlamaktadır (s.228). Bu tanıma göre yetişkin veya çocuklar hayvanların haklarını istismar edebilmektedir. Erken yaşlardan itibaren çocukların sergileyebileceği bu türden davranışlar, doğal çevreye yönelik merak ve keşfetme duygusu, akran pekiştirmesi, taklit ve diğerleri tarafından zorlanma, çocuğa yönelik şiddet gibi pek çok karmaşık faktörle ilişkilidir (Ascione, 2004). Çocukların davranışlarını çevreleyen bu faktörler ve çocukların gündelik yaşamında hayvanların yeri, bu konuda sosyal duyarlılık çalışmalarının erken yıllardan itibaren başlamasının önemine işaret etmektedir.

Çocuklar gözlerini dünyaya açar açmaz hayvanlar ile karşılaşmaya başlamaktadır. Tüm çocuklar, kıyafetlerinde, oyuncaklarında, çizgi filmlerde, çocuk kitaplarında hayvan figürleri

ve karakterleri görmekte (Uğurlu, 2013) kimi de evlerinde, sokaklarda veya kırsal alanlarda hayvanlarla etkileşime girmektedir. Çocuk - hayvan ilişkileri konusunda yapılmış araştırmalar hayvanlarla etkileşimlerin çocuklar için sosyal ve duygusal açıdan olumlu etkiler yarattığına işaret etmektedir. Bu etkilere örnek olarak, çocuklarda gelişen sorumluluk duygusu, saygı, empati, çevreye duyarlılık, paylaşma ve prososyal beceriler verilebilir (Ascione, 2004; Myers, 2007; Renck Jalongo, 2018). Nitekim yurtdışındaki pek çok okul öncesi eğitim kurumunda canlı hayvanlar sınıfın veya okulun doğal bir üyesidir (Hatchey & Butler, 2012; Tu, 2006; Uttley, 2013). Bu bağlamda çocukların gündelik yaşamında hayvanların varlığı, araştırmacılar ve eğitimcilerin çalışmaları için önemli bir zemin oluşturmaktadır. Türkiye’de çocukların özellikle sokakta sahipsiz hayvanlar ile karşılaşmaları bir eğitim fırsatı olarak değerlendirilebilir. Çocuklara somut yaşantılar sunabilen ve gündelik yaşamla da doğrudan ilişkili olan hayvanlar çevre ve doğa eğitiminin de bir parçası olup (Sobko, Jia & Brown, 2018) bu konuda yapılacak bir çalışma çocukların sosyal duyarlılıklarını ve farkındalıklarını artırabilir.

Ulusal alanyazın çevre eğitiminde hedef kitlenin daha çok ilkokul ve orta öğretim çağındaki çocuklar olduğuna, okul öncesi dönemde yapılan çalışmaların ve kazanımların ise sınırlı olduğuna işaret etmektedir. Bu konudaki çalışmaların çoğunun kapsam olarak da bitkiler, geri dönüşüm, çevreyi koruma ve kirlilik gibi konulara odaklandığı görülmektedir (Gülay & Ekici, 2010; Ogelman & Güngör, 2015; Özbey & Şama, 2017). Çevre eğitime yönelik araştırmaların bazılarında hayvanlara, ‘bitki ve hayvan sevgisi’ veya ‘canlılara saygı’ alt temaları şeklinde yer verilmiştir. Söz konusu araştırmalarda kısa süreli eğitim programları ile oyun, drama, alan gezileri ve fen etkinliklerine, yer yer de bütünleştirilmiş etkinliklere ve proje yaklaşımına başvurulduğu görülmektedir (Akayrak & Kuru Turaşlı 2017; Aydın & Aykaç, 2016; Erol, 2016). Çevre eğitimi konusundaki uluslararası alanyazın ise okul öncesi dönemde çevre bilinci oluşturma karmaşık ve uzun soluklu olduğuna işaret etmektedir (Ärlemalm-Hagsér, 2013; Lubomira, 2004; Machnev ve diğ., 2018). Özellikle sokak hayvanları, çevre eğitiminin pek çok alt başlığı ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle kısa süreli ve etkinlik temelli yaklaşımların kalıcı etkiler yaratması zor görünmektedir. Çocukların ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak bütüncül bir yaklaşımla ele alındığında hayvanlara yönelik sosyal duyarlılık ve farkındalık geliştirilebilir. Böylece hayvanların yaşamları konusunda yapılacak caydırıcı ve önleyici yasal düzenlemelerin sürdürülebilir olmasının önü açılabilir. Bu çalışmada da proje yaklaşımına başvurularak okul öncesi dönem çocukları ile yürütülen sokak hayvanları konulu bir uygulama betimlenmektedir. Proje yaklaşımının temel

özelliklerine ulusal çalışmalarda ayrıntılı bir şekilde yer verilmiş olup (Anlıak, Yılmaz & Beyazkürk, 2008; Arıkan & Kimzan, 2016; Metin & Aral, 2014) bu çalışmada proje yaklaşımının özellikleri kısaca özetlenmiştir. Temel amaç bu özellikler doğrultusunda uygulanmış proje çalışmasını süreçte çekilen fotoğraflar ve çocukların sözel ifadeleri ile destekleyerek açıklamaktır. Üç aşamada gerçekleştirilen sokak hayvanları konulu bu proje, farklı etkinliklerden örnekler seçilerek betimlenmiş; öğrenme süreci yapılandırılmamış gözlemler ve belgelenmeye dayalı olarak değerlendirilmiştir.

Proje Yaklaşımı

Proje yaklaşımı çocukların ilgisini çeken bir konunun derinlemesine araştırılmasını ve öğrenilenlerin farklı araçlarla temsilini içeren üç aşamalı bir eğitim yöntemidir (Katz & Chard 2000; Helm & Katz, 2010). Bilimsel araştırma becerilerinin işe koşulduğu bu yöntem çocuklar ve öğretmene zengin bir öğrenme süreci ve planlama için esnek bir uygulama çerçevesi sunmaktadır. Proje çalışmalarında ilk aşama çocukların ilgi duyduğu bir konunun seçilip bu konuda bilinenler, bilinmeyenler ve merak edilenlerin belirlenmesini içerir. Bu aşamada öğretmen ve çocuklar seçilen konuda bir konu ağı veya kavram haritası¹ oluştururlar ve araştırılacak sorulara ilişkin bir planlama yapılır. İkinci aşamada merak edilen sorulara ailelerin ve çocukların etkin katılımı ile cevaplar araştırılır. Bu aşamada farklı etkinliklere, küçük grup çalışmalarına, öğrenilenlerin temsili ve gösterimine, alan gezilerine ve uzman görüşlerine başvurulur. Sonlandırma aşaması, araştırmada ulaşılan sonuçların değerlendirilmesine yönelik çalışmalarla geçer. Bu aşamada öğrenilenler ve öğrenilenlerin çeşitli temsilleri bir sonlandırma etkinliği yoluyla aileler ve ilgili diğer kişilerle paylaşılır. Proje çalışmalarının farklı aşamalarında büyük grup ve küçük gruplarla yapılacak araştırma, tartışma, çocukların öğrendiklerini temsil etmesi, alan gezileri ve gösterim öğrenme amaçlarına ulaşmakta önemli uygulama öğeleridir (Katz & Chard 2000). Sonuçtan ziyade öğrenme sürecine odaklanılan proje çalışmalarında hem öğretmen hem de çocuklar etkin olup öğrenme süreci, fotoğraflar, notlar, çocukların ürünleri ve videolar yoluyla kayıt altına alınır. Sürecin bu şekilde kayıt altına alınması, öğrenmeyi değerlendirme ve belgeleme amaçlı olup dokümantasyon panelinde bu kayıtlar, proje çalışmaları boyunca paylaşılır (Helm & Katz, 2010). Tüm bu özellikleri ile farklı ülkelerin eğitim sistemlerinde yer bulan proje yaklaşımı (Brooks & Wangmo, 2011; Chen, Li, & Wang, 2017; Grzegorzewska & Konieczna-Blicharz,

¹ Proje yaklaşımı ile ilgili temel kaynaklarda proje sorularını veya alt başlıklarını içeren konu ağı ifadesi kullanılmaktadır. Konu ağı ifadesi Türkiye’deki uygulamalarda didaktik konu öğretimini çağrıştırdığından bu yayın kapsamında, araştırmaya yönlendireceği öngörülen kavram haritası ifadesi tercih edilmiştir (Arıkan & Kimzan, 2016).

2011; Intykbekov, 2017), Türkiye’de de çeşitli araştırmalara konu olmuş; gelişim ve öğrenmeyi çok yönlü desteklediği bilinen bir eğitim yaklaşımıdır (Aral ve diğ., 2010; Bıçakçı & Gürsoy, 2010; Gizir & Akyol; 2015; Metin & Aral, 2016; Özasan & Gürsoy, 2012).

Yöntem

Bu uygulamalı çalışma kapsamında proje yaklaşımına başvurulmuş olup okul öncesi kurumuna devam eden çocuklarda sokak hayvanlarına yönelik sosyal duyarlılık ve farkındalık geliştirmek amaçlanmıştır. Proje çalışmaları Eskişehir ili, Tepebaşı ilçesinde yer alan resmi bir ilkokulun anasınıfında Öğretmenlik Uygulaması II ve Araştırma Projesi II dersleri kapsamında öğretim üyesi rehberliğinde uygulama yapan iki öğretmen adayı tarafından yürütülmüştür. Öğretmen adayları, 2018-2019 Bahar Dönemi için uygulama sınıfına yerleştirilmiş ve haftada bir gün, sabahçı anasınıflarında iki kişilik gruplar halinde öğretmenlik uygulaması yapmışlardır. Öğretmen adaylarının proje yaklaşımına dayalı uygulama planlarına öğretim elemanı dönüt vermiş ve adayların anasınıfındaki uygulamaları sırasında da gözlem yapmıştır. Bu kapsamda ders saatleri içinde öğretmen adaylarına önce proje yaklaşımı konusunda eğitim verilmiş, çocuklar ve öğretmen adaylarında araştırma becerilerinin geliştirilmesinde bu yaklaşımın yeri ve önemi açıklanmış ve alanda yapılmış örnek proje çalışmaları eleştirel bir gözle değerlendirilmiştir. Ardından öğretmen adaylarının uygulayacakları etkinlik planları, kazanım ve göstergeler, öğrenme süreci, uygulama boyunca sınıfta kullanacakları ve geliştirecekleri eğitsel araçlar ve materyaller, başvuracakları öğretim yöntem ve teknikleri, çocuk edebiyatı eserleri (çocuk kitapları, şiir, tekerleme, şarkılar vb.) incelenerek öğretmen adaylarına öneri verilmiştir.²

Öğretmen adayları planladıkları etkinlikleri, sınıf öğretmeni ve öğretim elemanının gözlem sonrası önerileri ve çocukların değişen ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda gerektiğinde değişiklikler yaparak esnek bir şekilde uygulamışlardır. Öğretmen adayları uygulamaları boyunca eğitim etkinliklerini yazılı ve görsel araçlar kullanarak ayrıntılı bir şekilde kayıt altına almış, proje çalışmaları için bir dokümantasyon paneli hazırlamışlar ve burada çocukların deneyim ve öğrenmelerine yönelik ürünlere, fotoğraflara, sözcük kartlarına ve grafiklere yer vermişlerdir. Haftada bir gün toplam 11 hafta süren proje çalışması boyunca çocuklarla başlangıç, araştırma ve sonlandırma aşamalarında sokak hayvanları konusu araştırılmış ve ailelerin de sürece katılımı sağlanmıştır. Proje sonunda ise üniversite

² Uygulanan tüm etkinliklerde Milli Eğitim Bakanlığı 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının ilgili kazanım ve göstergeleri alınmıştır. Yayında ise bu kazanım ve göstergelere ve etkinliklerin tamamına sözcük sınırından dolayı yer verilmemiştir. Bu yüzden farklı türden etkinlik örnekleri seçilerek açıklamalarda projede araştırılan sorulara odaklanılmıştır.

kampüsünde bir sergi yapılarak proje sürecinde öğrenilenler paylaşılmıştır. Çalışmada kullanılan fotoğraflar ve değerlendirilen ürünler için Eskişehir il Milli Eğitim Müdürlüğünden ve velilerden yasal izinler alınmış, çocukların kimliklerini gizlemek için fotoğraflarda buğulama yapılmıştır. Çalışma boyunca öğretmen adayları yerine öğretmen ifadesi kullanılmıştır. Aşağıdaki bölümde uygulama bağlamının daha iyi anlaşılması ve değerlendirilebilmesi için uygulamanın yapıldığı okulla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Uygulama Okulunun Özellikleri

Uygulamanın gerçekleştirildiği okul, öğretmenlerin belirttiği üzere orta sosyoekonomik düzeyde bir mahallede olup okulda iki sabahçı iki de öğlenci olmak üzere dört şube bulunmaktadır. Uygulama anasınıfı 27 m² olup hareketli etkinliklerde sınıfın kullanılabilen alanı sınırlıdır. Alan küçük olmasına rağmen sınıfta farklı renklerde raflarla ayrılmış öğrenme merkezleri ile yeterli sayıda ve nitelikte oyuncaklar, çocuk kitapları ve eğitsel materyallerin olduğu ve çocukların boyuna uygun mobilyaların bulunduğu görülmüştür. Sınıfta öğrenme merkezi olarak dramatik oyun, müzik, fen, blok ve kitap merkezine yer verilmiştir. Sanat merkezi olmasa da çocuklar istediklerinde bir masayı serbest zamanda sanat çalışmaları için kullanabilmektedir. Sınıfta, video, müzik, slayt gösterimi ve seslendirilmiş hikâyeler için kullanılan bir monitör ve bir öğretmen masası bulunmaktadır. Zemini parke kaplı olan sınıfta, çocukların güvenliğini tehdit edecek bir unsur olmayıp sınıf düzeni çocuklarda bağımsız hareketi teşvik eden ve yazı farkındalığı kazandıracak niteliktedir. Sınıf içerisindeki oyuncaklar şeffaf kutulara koyulmuş ve dolaplar içindeki materyaller, resimli ve yazılı etiketlerle gösterilmiştir. Genel olarak küçük olan bu sınıfta yeterli sayıda materyal, dolap, araç ve gereç bulunmaktadır.

Uygulamanın yapıldığı anasınıfında 60-72 aylık 8 kız ve 6 erkek olmak üzere 14 çocuk bulunmaktadır. Uygulama öncesi yapılan gözlemlerde çocukların yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun bilgi, beceri, tutum ve davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Sınıftaki erkek çocukların kızlara oranla daha konuşkan ve hareketli olmasına karşın genel olarak sınıftaki çocukların kurallara uyduğu; yetişkinlerin yönergelerine uyma ve sorumluluklarını yerine getirmede ve yardımlaşma ve işbirliği becerilerinde zorlanmadığı gözlenmiştir. Temel öz bakım ve motor becerilerine de sahip olan çocukların, genel olarak tipik gelişim özellikleri sergilediği, uyumlu, aktif, konuşkan ve öğrenmeye karşı olumlu tutumlar içinde olduğu ifade edilebilir. Çocuklar sabah 8:00'den itibaren sınıfa gelmeye başlamaktadır. Sınıfa gelen çocuklar önce öğrenme merkezlerinde serbest oyunlar oynamakta; toplanma, beslenme ve

temizlik gibi rutinlerin ardından etkinliklere katılmaktadır. Ortalama üç etkinlik uygulamasının ardından da veliler çocukları sınıftan almaya başlamaktadır. Proje başlangıcında, çocukların farklı saatlerde sınıfa gelmesi ve sınıftan ayrılması nedeniyle güne başlama ve günü değerlendirme etkinliklerine yeterince yer verilmediği gözlenmiştir. Uygulama sürecinde ise zamanlama değiştirilerek kahvaltı sonrasında güne başlama ve son etkinliğin ardından günü değerlendirmeye yer verilmiştir.

Sokak Hayvanlarının Yardımcıları Projesi

Sokak Hayvanlarının Yardımcıları Projesi başlangıç, araştırma ve sonlandırma aşamalarında uygulanmış olup bu çalışmada proje yaklaşımının doğasına uygun olarak öğrenme sürecini öne çıkaran bir betimleme benimsenmiştir. Proje çalışmaları, etkinlikler sırasında ve sonrasında tutulan gözlem notları, fotoğraf çekimi, etkinlik değerlendirmeleri ve çocukların çeşitli ürünlerini inceleme yoluyla süreç boyunca değerlendirilmiştir. Proje sonucunda ulaşılan kazanımlarla ilgili sonuçlar, çocukların ifadeleri ve sınıfta çekilen fotoğraflarla desteklenmiştir.

Başlangıç Aşaması

Projenin başlangıç aşamasında önce sokak hayvanları konusuna çocukların ilgileri olup olmadığını belirlemek için çeşitli materyaller ve etkinlikleri içeren eğitsel uyarılar sunulmuştur. Daha sonra öğretmenler konu ile ilgili bilimsel bir araştırma ve planlama yapmıştır. Ardından konu hakkında çocukların bildikleri, bilmedikleri ve merak ettiklerini belirlemeye yönelik görsel bir kavram haritasını oyun temelli oluşturarak çeşitli etkinlikler uygulamıştır. Üç haftalık sürece yayılan bu aşama aşağıda özetlenerek bazı örnek etkinlikler açıklanmıştır.

Hayvan dostlarımız öğrenme merkezi: Çocukların proje konusuna ilgisini belirlemek için öncelikle sınıfta hayvanlarla ilgili geçici süreli bir merkez oluşturulmuştur. Merkeze, çocukların -oyun zamanında oynaması için mama kabı, kedi, köpek, kuş kuklaları, çeşitli sokak hayvanlarının fotoğrafları, sokak hayvanları için alınabilecek mama çeşitleri, sokak hayvanları için yapılan kampanyaların ve kulübelerin fotoğrafları, hayvanlar konulu kitap ve dergiler yerleştirilmiştir. Fotoğraf 1.'de görüldüğü gibi çocuklar öğrenme merkezine ilgi duymuşlar ve merkezdeki materyaller hakkında sorular sormuş, kitapları incelemiş, karşılaştırmalar yapmış, oyunlar oynamış ve canlandırmalar yapmışlardır. Oyun zamanında yapılan yapılandırılmamış gözlemler de bu tespitleri destekler niteliktedir. Örneğin, çocuklar

dokun-hisset kitabının sayfalarına gözleri kapalı dokunarak tüylerin hangi hayvana ait olabileceğini tahmin etmeye çalışmışlar; sınıftaki kedi, köpek dolgu oyuncaklarını getirip yuvaların içerisine koymuşlar; kedi tarağını incelemişler ve mamaları koklayıp ‘Üf, kötü kokuyor! Bu kokuyu sevmedim’ gibi tepkiler vermişlerdir.

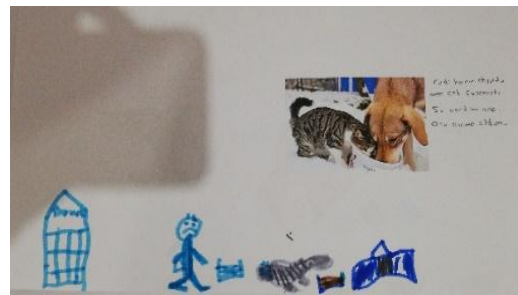

Fotoğraf 1. Hayvan dostlarımız öğrenme merkezinde çocuklar

Türkçe ve Sanat Bütünleştirilmiş (Büyük grup / Küçük grup) Etkinliği: Sokak Hayvanları Ne İster? Hayvanlarla ilgili bir şarkı eşliğinde çocuklarla önce sokakta, ormanda, çölde ve denizde yaşadığı düşünülen hayvanlar hakkında sohbet edilerek bir sınıflandırma yapılmıştır (Fotoğraf 2). Bu etkinlikte çocukların sokakta yaşayan hayvanlar kısmına kedi, kuş, güvercin ve fare yapıştırdıkları görülmüştür. Dikkat çekici bir gözlem ise köpeklerin ormanda yaşayanlar alanına yapıştırılmış olmasıdır. Bu durumun, çocukların yolculuk esnasında ormanlık alanlara bırakılmış köpekleri görmesi ve sokaklarda gördükleri hayvanların bir sahipleri olduğunu varsaymaları ile ilgili olabileceği yorumu yapılabilir.

Fotoğraf 2. Sınıflandırma çalışması

Fotoğraf 3. Sanat etkinliği çalışması

Bu sınıflandırmanın ardından çocuklar resmini gördüğü bir sokak hayvanını resim kâğıdına yapıştırıp bireysel olarak onun için ne yapmak istediğini resmederek anlatmıştır. Fotoğraf 3'te görülen örnekte çocuk, kedinin karnını doyurduğunu ama çok susadığını yazdırmış ve resminde onu evine alıp ona su verdiğini söylemiştir. Bu örnekte, çocuğun sokak

hayvanlarının temel gereksinimlerine duyarlı olduğu ancak sokak hayvanlarının sağlık durumu ve bulaşabilecek hastalıklar konusunda farkındalığı olmadığı görülmektedir.

Çocukların öğrenme merkezine ve bu etkinliklere gösterdikleri ilgi ve katılıma dayalı olarak proje için sokak hayvanları konusu seçilmiştir. Konunun belirlenmesini takiben öğretmenler önce bilimsel kaynakları tarayarak aşağıdaki başlıklarla ilgili bir araştırma yapmışlardır:

- Sokak hayvanı, evcil ve yabani hayvan tanımlaması,
- Hayvan hakları,
- Hayvanların terk edilme nedenleri ve sokak hayvanları için yapılabilecekler,
- Veteriner ve barınaklar,
- Sokak hayvanlarının sağlığı ve beslenmesi,
- Sokak hayvanlarından bulaşabilecek hastalıklar,
- Hayvanlara yönelik araç ve malzemeler.

Bu araştırma sayesinde öğretmenler de sokak hayvanları hakkında bilmedikleri şeyleri öğrenmişlerdir. Sadece sokak hayvanları değil genel olarak hayvanlar, barınaklar, yardım kuruluşları hakkında farklı bilgilere ulaşmışlardır. Çocuklarla birlikte öğretmenler de yeni şeyler öğrenmeye başlamış ve bu farkındalıklarını eğitim planlamasına yansıtmışlardır. Konu hakkında çevredeki muhtemel gezi alanları, destek alınabilecek uzmanlar, eğitsel materyaller, izlenebilecek videolar, kullanılabilecek kitaplar, şarkılar ve tekerlemeler belirlenmiştir. Bu araştırmanın ardından çocukların dikkatini çekebilecek çeşitli başlıklar seçilerek kavram haritası için temel sorular belirlenmiştir. Bu sorular aşağıdaki etkinlik kapsamında çocuklara yöneltirken çocukların ilgisini çekmek için kavram haritası görsel öğelerle zenginleştirilmiştir.

Oyun etkinliği: Sınıfta Misafir Var. Bu etkinlikte kavram haritasında yer alan sorularla çocukların sokak hayvanları konusunda neler bildiği oyun yoluyla araştırılmıştır. Önce, *Hayvanları Koruyalım* adlı şarkı ile toplanıp yarım ay düzeninde oturan çocuklara bir misafir geleceği söylenmiştir. Bu sırada diğer öğretmen sınıftan çıkmış; çocuklar meraklanıp tahminler yürütürken köpek maskesi takmış şekilde ve havlayarak sınıfa girmiştir. Köpek kılığındaki öğretmen çocuklara sokakta kaldığını ve başına neler geldiğini anlatmış ve onların sorularına cevap vermiştir. Sokakta kalmış bu köpek, çocukların dikkatini çekmek için görsel öğelerle sunulan kavram haritasına yapıştırılmış kedi, köpek ve kuş resimlerini gösterip (Fotoğraf 4), arkadaşlarının yuvalarını bulmak için çocuklardan yardım istemiştir. Çocuklardan beslenme zamanında sınıfa saklanan, kedi, köpek ve kuş yuvalarını bulmaları istenmiştir. Öğretmenlerin sakladığı yuvaları bulan çocuklar tekrar sandalyelerine oturmuş ve kavram haritası görselindeki 15 tane soru çocuklara yöneltilmiştir. Çocukların cevapları ise buldukları hayvan yuvaları üzerine yazılarak ilgili sorunun yanına yapıştırılmıştır.

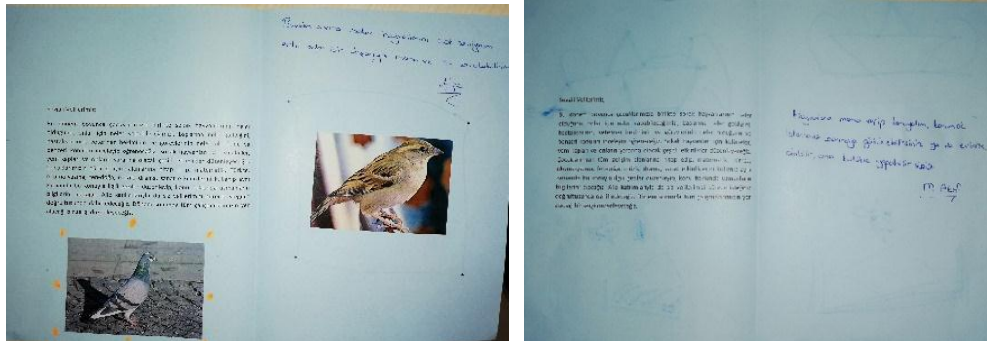

Fotoğraf 4. Görsel kavram haritası

Fotoğraf 4’te görüldüğü gibi bu sorulardan birine, ‘Hayvan hakları nelerdir?’ sorusu örnek verilebilir. Çocukların bu soruya cevabı ise ‘Uçmak, yürümek, yemek, koşup oynamak’ olmuştur. Diğer sorular ve çocukların başlangıç ve sonlandırma aşamasındaki cevapları tartışma başlığı altında karşılaştırmalı olarak açıklanmıştır.

Türkçe etkinliği: Yaralı Köpek. Bir önceki hafta ailelerden sokak hayvanlarının fotoğraflarını çocukları ile çekmeleri istenmiş ve whatsapp yardımı göndermeleri istenmişti. Çocuklarla güne başlama zamanında, ailelerin gönderdiği fotoğraflar incelenerek fotoğraflardaki hayvanları nerede gördükleri, gördükleri yerde evlerinin, yemeklerinin olup olmadığı konuşulmuştur. Çocuklar sokakta kedi, köpek, kuş, kirpi gördüklerini söylemişlerdir. Bazı çocuklar aileleri ile at, kuğu gibi hayvanların da fotoğraflarını çekmişlerdir. Bu sohbetin ardından şarkı ile etkinliğe geçiş yapılmış ve kuklalar çocuklara tanıtılarak öykü anlatılmış ve değerlendirme yapılmıştır. Bu etkinlikte öğretmenlerin hazırladığı *Yaralı Köpek* öyküsü çomak kuklalarla (köpek, Ali ve babası kuklası) çocuklara anlatılarak, köpek için ne yapılabileceği konusunda çocukların düşünceleri alınmıştır.

Sanat etkinliği: Ailelere Projemizi Anlatıyoruz. Dönem boyunca yapılacak araştırma konusunda aileleri bilgilendirmek için çocuklarla birlikte bir tanıtım broşürü hazırlanmış ve evlere gönderilmiştir.

Fotoğraf 5. Proje tanıtım broşüründen örnekler

Bilgilendirme metni öğretmenler tarafından önceden yazılan broşürün boş yerlerine, Fotoğraf 5’te görüldüğü gibi çocuklar hayvan fotoğrafları yapıştırmış, konu ile ilgili düşüncelerini

öğretmenlerine yazdırmış ve resimler çizmiştir. Bu fotoğraftaki broşürde çocuklardan biri, ‘*Bundan sonra sokak hayvanlarını çok seviyorum. Onlar için dışarıya mama ve su bırakabilirim*’ yazdırmıştır. Başka bir çocuk ise ‘*Hayvanlara mama verip, koruyalım. Korumak isterseniz barınağa götürebilirsiniz ya da evinize alabilirsiniz, ona kulübe yapabilirsiniz*’ ifadesini yazdırmıştır. Çocuklar ailelerine broşür yardımı ile sokak hayvanları projesinde neler araştıracaklarını anlatmışlardır. Proje adının ise çocuklar tarafından ‘*Sokak Hayvanlarının Yardımcıları*’ olmasına karar verilmiştir. Bu örneklerden ve proje için kararlaştırılan isimden çocukların sokaktaki hayvanlara karşı merhamet duyguları besledikleri ve bu duygunun sosyal duyarlılık ve farkındalık yönünde geliştirilebileceği anlaşılmaktadır.

Proje başlangıç aşamasında çocuklara somut materyaller sunulmuş ve Türkçe ve sanat gibi temsile dayalı etkinliklerle çocukların sokak hayvanları konusunda neler bildikleri, hissettikleri, neleri bilmedikleri ve merak ettikleri veya yanlış bildikleri konular ortaya çıkmıştır. Çocukların ifadelerinden sokak hayvanlarına ilgi duydukları ve farkındalıklarının bu aşamada gelişmeye başladığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, çocuklar bu aşamada sokaktaki hayvanlar için yapmak istediklerini kısa cümleler kurarak yemek, su ve barınma odaklı ifade etmişlerdir. Sokak hayvanlarının neler yiyebilecekleri, hakları ve sağlık sorunları gibi konularda yorum yapmamışlardır. Kavram haritası ile ilgili ve diğer etkinliklerde yapılan gözlemler ve çocuklardan alınan cevaplara istinaden farklı etkinliklerle çocuklara okulda ve dışarıda sunulabilecek uyarılar planlanmıştır. Planlama aşamasında çocukların, hayvanlara yuva yapma ve mama verme istekleri dikkate alınmış, merak ettikleri farklı sorularla da ilgili uyarılar sunulmasına karar verilmiştir. Bu hazırlıkların ardından projenin araştırma aşamasına geçilmiştir.

Araştırma Aşaması

Projenin bu aşamasında başlangıçta belirlenen ve süreçte gelişen sorulara, alan gezisi, drama, oyun, sanat, Türkçe, okuma-yazmaya hazırlık, hareket, müzik, fen ve matematik etkinlikleri gibi farklı türden etkinliklerle cevap aranmıştır. Bu etkinliklerden bazıları doğrudan sorulara cevap bulmaya yönelik hazırlanmış, bazıları da çocukların ulaştıkları cevapları farklı şekillerde temsil edebilecekleri ve öğrenilenleri pekiştirebilecekleri şekilde planlanmıştır. Planlama yapılırken her uygulama gününde cevap aranacak ilişkili sorular belirlenmiş ve okul öncesi eğitim programında bulunan farklı kazanım ve göstergeleri içeren etkinlikler hazırlanmıştır. Bazı sorular farklı haftalarda tekrar ele alınmıştır. *Hayvanları Koruyalım* şarkısı proje boyunca etkinliklerde geçişler için kullanılmış, hayvanlarla ilgili bilmece, şarkı ve resim yarışmaları düzenlenmiştir.

şarkılar ve tekerlemelere de gün içinde yer verilmiştir. Toplamda 16 etkinliğin uygulandığı altı haftalık araştırma aşaması farklı türden beş etkinlik örneği ile aşağıda açıklanmıştır. Tüm sorular ve etkinliklerin ayrıntılı listesi için *EK 1* incelenebilir.

Matematik etkinliği: *En Çok Hangi Hayvanları Görüyoruz?* Bu etkinlikte ‘Sokakta en çok ve en az hangi hayvanları görüyoruz?’ sorusuna cevap arayan çocuklar resimli grafik hazırlamışlardır. Bilmecelerle etkinliğe dikkat çekilmiş ve köpek, kedi, kuş, at ve eşek resimleri çocuklara dağıtılmıştır. Daha sonra her çocuk Fotoğraf 6’daki gibi kendi resminin karşısına sokakta en çok gördüğü hayvandan, en aza doğru kendi sıralamalarını yapıştırmıştır.

Fotoğraf 6. Sokak hayvanları grafiği ve hayvan sağlığı etkinlikleri.

Grafik incelenip tartışıldıktan sonra çocuklara en çok köpek, en az eşek sonucunun çıkma nedeni sorulmuştur. Çocuklardan gelen cevapların bazıları, ‘Eşekler, arabalar olduğu için eskisi kadar kullanılmıyor; Eşekler köylerde olduğu için onları göremiyoruz; Alınan köpekler sonra sokağa bırakıldığı için onlar çok fazla var’ şeklindedir.

Drama etkinliği: *Hayvan Hastalıklarını ve İlaçları Öğreniyoruz.* Matematik etkinliğini takiben sokakta yaşayan hayvanların ne tür sağlık sorunları olabileceği ve tedavileri için ne yapıldığı konusunda da sohbet edilip slaytlar izlenmiştir. Ardından ise drama etkinliğine geçiş yapılmıştır. Fotoğraf 6’da yer verilen bir karede çocuklar ve öğretmen uyuza yakalanmış bir köpeğin vücudundaki değişiklikleri incelemekte ve tahminlerde bulunmaktadır.

Drama etkinliğine geçildiğinde ise roller çocuklara söylenerek, bir rolü seçmeleri istenmiştir. İki çocuk veteriner, iki çocuk hemşire, dört çocuk hayvanların sahibi, üç çocuk köpek, iki çocuk da kedi olduktan sonra her çocuk rolüne uygun kostüm ve araçları almıştır (Fotoğraf 6). Örneğin, veteriner olanlar, doktor çantası, beyaz elbise, gözlük ve bir masa almış hayvan sahipleri hayvanları için ipten tasma yapmışlardır. Öğretmenler de belediyeden gelen görevli rolüne girmiştir. Veterinere giden hayvan sahibi çocuklar, ‘Köpeğimde mikrop var, uyuz olmuş, kedim gençlik hastalığına yakalanmış; köpeğimin ateşi var ve ağzından sürekli salya akıyor’ şeklinde cümleler kurmuştur. Doktor ve hemşireler de kedi ve köpeklere iğne yapmış,

ilaç vermiştir. Ayrıca, aşı kartı verip kontrole gelmelerini söylemişlerdir. Bu etkinlik kapsamında çocukların hem daha önce gerçekleştirilen etkinliklerde hem de aynı gün yapılan slayt gösterisinde öğrendikleri kavram ve sözcükleri drama sırasında kullandıkları görülmektedir. Drama etkinliğinden sonra çocuklarla birlikte etkinlik değerlendirmesi yapılmıştır.

Müzik etkinliği: Sokak Hayvanları için Çal! ‘Sokak hayvanlarının sesini nasıl duyurabiliriz?’ sorusuna yönelik olarak sokak hayvanları gününde yapılan bu etkinlik öncesinde çocuklar video izleyerek hayvan haklarını tartışmışlar ve ‘*Unutmayalım! Dünya Büyük Paylaşmamız Gerek. 4 Nisan Dünya Sokak Hayvanları Günü*’ yazılı pankartlarla hayvanların sesini duyurmak istemişlerdir (Fotoğraf 7). Bu özel günde öğrenilenlerin pekiştirilmesi için ‘*Hayvanları Koruyalım*’ adlı şarkıyı ritim tutarak söylemişlerdir.

Fotoğraf 7. Sokak hayvanlarının sesiyiz.

Bu etkinlik için yere oturan çocuklara davul, marakas ve tef verilmiştir. Çocuklar, öğretmenlerin rehberliğinde kendi ritimlerini oluşturarak şarkıyı birkaç kez tekrarlamıştır. Daha sonraki haftalarda da bu şarkı etkinliklerin bir parçası olmuştur.

Fen ve sanat bütünleştirilmiş etkinlik: Kuşlarımıza Yardım Edelim. Sokakta gördükleri kuşlara nasıl yardım edebileceklerini merak eden çocuklar bu etkinlikte artık materyaller kullanarak kuş yuvaları ve yemlikler yapmıştır.

Fotoğraf 8. Kuşlara yuva ve yemlik yapımı

Etkinlik öncesinde sınıf iki gruba ayrılmış ve her masaya yem bırakılmıştır. Çocuklar kuş yemini inceleyerek ne olduğu, nelerden yapıldığı ve faydaları konusunda akıl yürütmüşlerdir.

Daha sonra masalara bırakılan kutular, büyük su şişeleri, guaj boya ve fırça ile çocuklar yemlik ve yuvalarını (Fotoğraf 8) istedikleri gibi boyamışlar ve içlerine otlar ve odun parçaları koymuşlardır.

Alan gezisi: Barınağa Yolculuk. Çocuklar bu etkinlikte barınak ve veterinerle ilgili sorularına cevap aramışlar ve Tepebaşı Doğal Yaşam Merkezini ziyaret etmişlerdir (Fotoğraf 9). Gezi öncesi öğretmenler barınağı ziyaret ederek çocuklar için uygunluğunu incelemişlerdir. Gezi gününde de çocuklara barınakla ilgili kısa açıklamalar yaparak daha önce hazırlamış oldukları kedi, köpek, at, veteriner kartlarını kolye şeklinde çocuklara takmışlardır. Aynı kolyeyi takan çocuklar küçük gruplar oluşturarak gezide sorumluluk almışlardır. Örneğin kolyesinde köpek resmi olan çocuklardan; ‘Barınakta köpekler nerede kalıyor? Ne yiyor? Nasıl bakılıyor?’ sorularında sorumluluk alarak daha sonra büyük grupla gözlemlerini paylaşımları istenmiştir.

Fotoğraf 9. Çocuklar barınağın farklı alanlarını gözlemlerken

Barınağa gidildiğinde ilk önce kediler ve köpeklerin olduğu bölümler gezilmiş ve bu hayvanların farklı türlerinin olduğu ve orada bulunma nedenleri konuşulmuştur. Ardından ördekler, kazlar, tavuklar, horozlar ve tavşanların olduğu bölümlerde gözlem yapan çocuklar ‘Acaba tavşanlar neden burada?’ diyerek kendi kendilerine konuşurken barınak çalışanı bazılarını yaralı olarak bulup, barınakta iyileştirdiklerini çocuklara açıklamıştır. Atların olduğu alana geçildiğinde çocukların bir tanesi, ‘Demek ki atları kimse aldığı anda bırakmıyor çünkü burada çok az at var sadece iki tane’ şeklinde çıkarımda bulunmuştur. Barınağın bütün bölümleri gezildikten sonra çocuklar ellerine öğretmenlerin hazırladığı pankartları alarak fotoğraf çektirmişler (Fotoğraf 10) ve pankartlardaki mesajların ne olduğunu öğrenmişlerdir.

Fotoğraf 10. Barınak gezisinden toplu çekim.

Barınakta uzman görüşü almak için de çocuklar veterinerle sohbet etmişlerdir. Veteriner, bir ameliyattan çıktığını çocuklara anlatmış ve şaşırان çocuklara, ‘Hayvanlar da insanlar gibi ameliyat ve tedavi oluyor’ demiştir. Bir çocuk, ‘Onların tüyleri var ama yine de derileri bizim gibi olduğu için canları acıyor olabilir’ demiştir. Bu ifadeden çocuğun hayvanların özelliklerine dair farkındalık geliştirdiği, insanlar gibi hayvanların da bedensel acı hissedebileceğini anladığı anlaşılmaktadır. Veteriner, ‘Canları acımasın diye onlara yardım ediyoruz ve iyileştiriyoruz’ diyerek barınaktaki hayvanlarla nasıl ilgilendiğini, yaralı gelenleri iyileştirdiğini, bazen doğumları olduğunda onlara yardım ettiğini açıklamıştır. Çocuklar, barınak gezisi ve veteriner hekimle sohbetlerinde birçok soruya cevap bulmuş ve barınaklarda yabancı hayvanların da bakımının yapılabileceğini öğrenerek okula dönmüşlerdir. Bu etkinliği tamamlayıcı bir etkinlik olarak sonraki haftalarda çocuklarla hayvan hakları konulu videolar izlenmiştir.

Aile Katılımı. Proje çalışmalarının önemli bir boyutu da süreç boyunca aile katılımına yer vererek çocukların araştırma ve öğrenme serüvenlerinin okul dışında da desteklenmesidir. Sınıfta artırılan sosyal duyarlılığın yaşama geçirilmesi için aileler her hafta farklı çalışmalarla sürece dâhil edilmiştir. Bu amaçla aileler çocukları ile sokak hayvanları konusunda gözlem, araştırma, sohbet, bir etkinlik gerçekleştirme gibi farklı çalışmalar yapmaları için eve gönderilen notlarla teşvik edilmiştir. Ailelerin çocukları ile okul dışında yaptıkları çalışmalar hakkında güne başlama zamanında çocuklarla sohbet edilmiş ve bazı çalışmalar etkinliklerde kullanılmıştır. Örneğin, ailelerin gönderdiği haber küpürlerinden sınıfta mutlu ve üzücü haberler köşesi oluşturulmuş ve sınıfın kendi gazete haberleri yazılmıştır. Fotoğraf 11’de bu çalışmalara ilişkin örnekler görülmektedir.

Fotoğraf 11. Ailelerle yapılan örnek çalışmalar

Bu kapsamda aileler aşağıdaki çalışmalarla sürece katılmıştır:

- Çocukları ile sokaktaki hayvanları gözleyerek, gördükleri hayvanların fotoğraflarını çekmişler,
- Çocuklarla proje broşürleri yapılarak aileleri bilgilendirme ve hazırlama amaçlı eve gönderilmiş,
- Aileler çocuklarla sokaktaki hayvanlar için yapılan malzemeleri inceleyerek, resmini çizdirmişler,
- Bir sokak hayvanı ile ilgili anılarını çocukları ile paylaşmışlar ve çocuklar da anlatılanları resimlemişler,
- Sokak hayvanlarıyla ilgili bir haber bulup inceledikleri haberleri sınıfa yollamışlar,
- Mahallede çocukları ile en çok gördükleri hayvanların resmini çizip, sayısını bildirmişler,
- Çocuklarla resimli bir gazete haberi oluşturmuşlar,
- Barınakla ilgili çocukları ile sohbet edip çocukların anlattıklarını yazmışlardır.

Bu etkinliklerden de görüldüğü üzere ailelerin proje konusunda çocukları ile evde etkileşime girebilecekleri ve araştırmayı teşvik eden katılım örneklerine yer verilmiş ve çocukların bu deneyimlerini sınıfta arkadaşları ile paylaşmaktan mutluluk duydukları görülmüştür.

Çocuklar okulda araştırmalarını yaparken ailelerin ve öğretmenlerin desteği ile sokak hayvanlarına evde ve okulda yardım etmişlerdir. Sokak hayvanları için mamalar alınmış ve okulun etrafına bırakılmıştır. Sokaktaki hayvanların gereksinimlerini gidermek amacıyla çocuklar evlerinin önüne su, parklara mama bırakmışlardır. Çocukların evde ve okulda devam eden araştırma serüvenleri sınıftaki dokümantasyon paneli kullanılarak kayıt altına alınmıştır (Fotoğraf 12). Panele, kavram haritası, öğrenilen yeni sözcükler, çocukların ve ailelerin ürünlerinden örnekler asılmış ve süreç boyunca değerlendirme devam etmiştir.

Fotoğraf 12. Dokümantasyon paneli.

Farklı türden etkinlikler ve aile katılımı çalışmaları ile projenin araştırma aşamasında, başlangıçta belirlenen ve süreçte gelişen sorulara cevaplar bulunduktan sonra sonlandırma aşamasına geçilmiştir.

Sonlandırma Aşaması

Sonlandırma aşaması yeni araştırma sorularına yer verilmeyen ancak kavram haritasındaki sorulara dönülerek öğrenilenlerin değerlendirildiği aşamadır. Bu projede sonlandırma için son iki hafta ayrılmıştır. Bu aşamada proje başlangıcına benzer şekilde çocukların araştırma sonucu ulaştıkları cevapları görsel ve sözel olarak temsil edebilecekleri bir ortam yaratılmış ve öğrenilenler değerlendirilmiştir. Projenin sonlandırılması için üç tane sınıf içi etkinliğe yer verilmiş (Sanat, Oyun ve Türkçe) ve bu etkinliklere araştırma soruları yerleştirilerek proje sonunda ulaşılan cevaplar değerlendirilmiştir. Projenin son haftasında ise sonlandırma etkinliği olarak proje sergisi yapılmış ve öğrenilenler paylaşılmıştır.

Sanat etkinliği: Hayvan Dostlarımız için Çalışıyoruz. Bu etkinlik kapsamında iki gruba ayrılan çocuklar, sokaktaki kediler ve köpekler için mama kapları hazırlamışlardır (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 13. Mama kabı yapımı

Sınıfa çocuklar gelmeden önce öğretmenler su borularını geçici öğrenme merkezine yerleştirmişlerdir. Sınıfa giren çocuklar boruları görünce şaşırıp önce onlarla ne yapılacağını sormuşlar ardından oyun zamanında su boruları ile oynamışlar ve ne yapılacağı konusunda tahminlerde bulunmuşlardır. Etkinlik zamanında ise her çocuk bir boru parçasını farklı bir renge boyayarak borulardan kedi ve köpekler için sokak kullanımına uygun mama kapları yapmışlardır.

Oyun etkinliği: Köpek Dostumuz Sınıfta. Bu etkinlikte kavram haritasında yer alan sorulara, proje sonunda çocuklardan oyun yoluyla tekrar cevap alınmıştır. Sanat etkinliği sırasında elleri boya olan çocuklar ellerini yıkamak için sınıftan çıktığında öğretmenler oyun etkinliği için üzerinde kavram haritasındaki soruları yazdıkları ve kemik şeklinde kesilmiş kâğıtları kozalak ve un gibi malzemelerin içine saklayarak masaların üzerine koymuşlardır. Çocuklar sınıfa döndüğünde ise öğretmenlerden biri, köpek kuklasını eline alıp ‘Burada karnı

aç bir köpek varmış ve eğer bu çocuklar kapların içinde kaybolmuş olan kemikleri bulup soruları cevaplarılarsa köpeğin karnı doyacakmış' demiştir. Ardından açılan bir şarkı eşliğinde çocuklar kemikleri aramaya başlamıştır (Fotoğraf 14). Tüm kemikler bulunduktan sonra çocukların araştırma sorularına cevapları alınmış ve kavram haritasında eski cevaplarının yanına yazılmıştır. Çocukların sonlandırma aşamasındaki cevaplarına tartışma bölümünde yer verilmiştir.

Fotoğraf 14. Köpek için kemik arayan çocuklar

Türkçe etkinliği: Mutlu Sokak Hayvanları. Bu etkinlikte kullanılan öyküyü öğretmenler hazırlamışlar ve öykünün içeriğinde çocukların sokak hayvanları ile ilgili daha önce öğrendiklerine yer verilmiştir. Çocukların isimlerinin de geçtiği bu öykü sınıfta okunarak yarıda kesilmiştir. Çocuklardan öyküde geçen bilgileri, sokak hayvanlarına yardım etmek için nasıl kullanacaklarını hayal etmeleri ve bireysel resimlerle öyküyü tamamlamaları istenmiştir. Günü değerlendirme zamanında da çocuklara proje çalışmalarının üniversitede sergileneceği ve aileleriyle birlikte davetli oldukları söylendiğinde çocuklar çok mutlu olup heyecanlanmışlardır.

Proje Sergisi: Üniversite kampüsünde yapılan sergide projenin başlangıç, araştırma ve sonlandırma aşamasında yapılan tüm çalışmalar ve süreçte öğrenilenler akademisyenler, üniversite öğrencileri, aileler ve çocuklarla paylaşılmıştır (Fotoğraf 15). Çocukların fotoğraflarına, etkinliklerine, aile katılımına, alan gezisine ve uzman katılımına, kedi yatağına, kuş yuvalarına, incelenen kitaplara, kuklalara, haberlere, mama ve su kaplarına, kavram haritasına ve tüm süreci içerecek şekilde çocukların soruları ve cevaplarına sergide yer verilmiştir. Sergide çocuklar tarafından yapılan özgün ürünler katılımcılarla paylaşılmıştır.

Fotoğraf 15. Proje sergisinden kareler

Sergiye hem aileler hem de çocuklar katılarak yapılanları incelemişler ve ürünlerle ilgili tahminlerde bulunmuşlardır. Sergi sürecinde de öğrenmenin devam ettiği çocukların birbirlerine, sınıfta neler yaptıklarını açıkladıkları etkileşim anlarında gözlenmiştir. Materyaller arasında en çok dikkat çekenler ‘En çok gördüğümüz hayvan grafiği’, köpek yuvası, kedi yatakları, kuş yuvaları ve yemlikler ile mama kapları olmuş, aileler ve diğer sınıflardan çocuklar da materyallerle ilgili sorular sormuşlardır. Sergi sonrasında ise bu materyallerin bazıları sokak hayvanlarının kullanımına sunulmuş bazıları ise ev hayvanı olan sergi davetlilerine hediye edilmiştir.

Tartışma

Sokak Hayvanlarının Yardımcıları Projesi ile çocuklarda sokak hayvanlarına yönelik farkındalığın ve sosyal duyarlılığın başlangıç aşamasından sonlandırma aşamasına kadar geliştiği, sınıf içi gözlemler, çocukların ürünleri ve ifadelerinden anlaşılmaktadır. Örneğin, bir etkinlikte çocuklardan gelen, ‘Eğer petshoplardan hayvan almaya devam edersek onların yerine yenileri gelir, o yüzden barınaktan almalıyız’ ve ‘Eğer bakabilirsek almalıyız, ben çok düşündüm barınaktan almaya karar verdim ama bakabilirsem bunu biraz düşünmeliyim’ gibi ifadeler çocuklarda gelişen farkındalığın göstergeleridir. Çocuklar, öğretmenleri rehberliğinde, sokaklarda yaşayan ve yardıma muhtaç bütün hayvanların sokak hayvanı olduğunu; onlara nasıl davranacaklarını; yardıma gereksinimi olduğunu gördüklerinde ne yapacaklarını; onların da hakları ve özel günleri olduğunu araştırarak ve farklı türde etkinliklere etkin katılarak öğrenmişlerdir. Tüm bunları öğrendikçe onlara daha çok yardım etmek istemişlerdir. Örneğin; su borularından kedi ve köpekler için mama kabı yapılan etkinlikte toplam dört adet mama ve su kabı yapılmıştır. Bunları yaparken bir çocuğun, ‘Öğretmenim, keşke daha fazla getirseydiniz de her yere bunlardan koysaydık, böylece hiçbiri aç kalmazdı’ demesi katılımcı çocuklarda sokak hayvanlarına yönelik gelişen sosyal duyarlılığa işaret etmektedir. Tablo

1’de proje kapsamında araştırılan sorular ile çocukların başlangıçta ve sonlandırma aşamasında verdikleri cevaplar gösterilmiştir.

Tablo 1.

Kavram Haritasındaki Sorulara Çocukların Verdiği Cevaplar

Başlangıç Aşaması Cevapları	Sonlandırma Aşaması Cevapları
Hangi hayvanlar sokak hayvanıdır?	
Serçe, kedi, köpek, fare, tavşan, maymun.	Sokakta kalmış evi olmayan bütün hayvanlar; Yardıma muhtaç olan bütün hayvanlar; Sokakta zor durumlarda olan hayvanlar
Hayvanları nasıl koruyabiliriz?	
İyi davranırız, Ev yaparız.	Zarar verenleri uyarmalıyız; Yemek, su vererek yaşamalarını sağlamalıyız; Aşı yaptırırız; Yaralı hayvanları veterinerine götürürüz; Trafikte dikkatli oluruz; Kötü havalardan korunmak için ev, yuva yaparız
Sokak hayvanları için neler yapabiliriz?	
Temizleriz	Hasta ya da yaralı olduğunda onları iyileştirmek için veterinerine götürürüz;
Severiz	Onlara mama kabı yaparak besleriz; Su veririz; Kalacakları yuvalar yapabiliriz;
Oyun oynarız	Kötü davranan birini görünce uyarırız; Onları severiz ve koruruz
Hayvan hakları nelerdir?	
Uçmak, yürümek, yemek yemek, koşup oynamak	Yaşama hakları vardır; Beslenme hakları vardır; Onlara zarar verilmemeli, öldürülmemeli; Kötü davranılmamalıdır, merhamet hakkı; Hayvanlar korunmaya muhtaçtır, korunmaya hakları vardır; Doktora yani veterinerine gitme, sağlıklı olma hakkı vardır; Onların da bizler gibi hakları vardır
Sokak hayvanları günü hangi gündür? O gün neler yapılır?	
Sokak hayvanları günü kışın olur.	4 Nisan Sokak Hayvanları Günüdür; Hayvanların hakları insanlara anlatılır ve korunur; Beslenmelerine yardım edilir; Hayvanların sesi duyurulur
Veteriner hekimi kimdir? Görevleri nelerdir	
Kuşa, kediye, köpeğe bakar, Hayvanları iyileştirir, Yemek yedirir	Hayvanların doktorudur; Hayvanları ameliyat ederler; Hasta olmasınlar diye muayene ederler, aşı yaparlar, ilaç verirler; iyileştirmek için yardım ederler
Evcil olan-Evcil olmayan hayvanlar nelerdir?	
Evcil: Cennet kuşu, papağan, kuş ve kedi; Evcil olmayan: Kurt, aslan, eşek, kaplan	Evcil: Eşek, at, horoz, tavuk, kaz, kedi, köpek, kuş Evcil olmayan: Kurt, ayı, vaşak, kartal, kaplan
Neden hayvanları petshoptan almak yerine barınaktan sahiplenmeliyiz?	
Oradaki hayvanlar daha güzeldir	Petshoptan satın alırsak yerine yenileri gelir ve oradaki kötü şartlarda yaşarlar; Barınaklardaki eve ihtiyacı olan hayvanları sahiplenmeliyiz; Barınakta herkese yetecek kadar hayvan var; Barınaktan sahiplenirsek, sokaktaki hayvanlara barınakta yer açılır ve güzel yerlerde bakım görürler
Daha çok hayvan vardır	
Barınak nedir? Hangi hayvanlar barınakta yaşar?	
Savaşan kaçan insanlar gider. Hayvanlar da olabilir	Evsiz ve yardıma muhtaç hayvanların olduğu yerdir; Orada onları eğitebilirler; Büyük ve küçük hayvanların yer aldığı bakım yeri; Yeme, içme ve yuva ihtiyaçlarının karşılandığı yer; Yaralanmış ve kötü durumda olan hayvanların tedavi gördüğü yer
Hayvan hastalıkları nelerdir?	
Üşüyüp hasta olma	Uyuz oluyorlar, kaşınıyorlar; Atlar hasta oluyor yani ruam; Ateşli hastalık;
Araba çarpar	Gençlik hastalığına yakalanıyorlar; Kedi nezlesi; Araba çarpması, kaza sonucu engelli olan; Hastalıktan engelli olan; Engelli doğan hayvanlar da var
Sokaktaki hayvanların başına neler geliyor?	
Birbirlerini ısırırlar. Köpekler kedileri kovalar.	Onlara zarar veren insanlar olabilir; Soğuk havalarda üşüyüp hasta olabiliyorlar; Yemek, su bulamayıp aç kalabilirler; Başka hayvanlar onlara zarar verebilir; Trafikte dikkatsiz olan sürücüler onlara çarpabilir; Bozulmuş yemekten zehirlenebilirler
Sokak hayvanlarında neden küpe vardır?	
Sahibi olduğu için	Küpelerinin üzerindeki numaraya bakarak en son ne zaman aşı yapıldığını anlayabiliriz; Aşısının yapılmış olduğunu göstermek için; Onların zararsız ve sağlıklı olduğunu gösterir; Onlardan hastalık bulaşmayacağını gösterir; Onların küpeleri bizim kimliğimiz gibidir; Küpelerinin üzerindeki numaraya bakarak ne zaman aşı yapıldığını anlayabiliriz.

Çocukların proje başlangıcı ve sonunda sorulan sorulara verdikleri farklı cevaplar, öğrenme ve gelişiminin göstergesi olabilecek nitelikte olup etkinlikler sırasında yapılan gözlemler de bu sonucu desteklemektedir. Sokak hayvanlarına yönelik sosyal duyarlılığı geliştirmek ve farkındalığı artırmak yönünde sosyal-duygusal kazanımlara odaklı bu projede farklı etkinliklerle tüm gelişim alanlarının desteklendiği çocukların proje sonunda verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır (Tablo 1). Örneğin, sokak hayvanlarının sadece araba çarpınca veya üşüyünce hasta olacağını düşünen çocuklar proje sürecinde hayvanların gençlik hastalığı, uyuz, ruam gibi hastalıklara yakalanabileceğini öğrenerek tekrar sorulduğu zaman bu öğrendiklerini sözel olarak yansıtmışlardır. Sokak hayvanları için çeşitli etkinliklerde farklı materyaller yapan çocukların hem motor hem de bilişsel becerileri desteklenmiştir. Çocuklar, Şahin ve Benzer' in (2012) çalışmalarında işaret ettiği, tahminde bulunma, gözlem, grafik oluşturma, sınıflandırma ve temsil gibi bilişsel süreç becerilerini proje etkinliklerinde kullanarak geliştirmişlerdir. Proje sürecinde çocukların farklı gelişim alanlarında sergilediği gözlenen becerilerin alanyazındaki çeşitli bilimsel araştırmalarla benzerlik göstermesi (Aral ve diğ., 2010; Bıçakçı & Gürsoy, 2010; Blank ve diğ., 2014; Chen, Li, & Wang, 2017; Şahin, Güven, Yurdatapan, 2013) bu yaklaşımın uygulamada işlevselliğini de desteklemektedir. Projeyi uygulama sürecinde çocuklarla yapılan etkinliklerde yer alan; nal, toynak, kedi nezlesi, ruam, anatomi, gençlik hastalığı ve anti parazit gibi sözcükleri çocukların farklı zamanlarda cümlelerinde kullandıkları, anlamlarını öğrenmeye yönelik anlamlı ve yaşamsal bir süreçten geçtikleri gözlemlenmiştir. Dil alanında gözlenen bu örnekler, proje yaklaşımının dil becerilerini desteklemede yararlı olabileceğine işaret eden çalışmaları desteklemektedir (Arıkan & Kimzan, 2016; Beneke, 2010).

Sonuç ve Öneriler

Bu proje çalışması ile okul öncesi çocukları; zengin uyarıcılarla donanmış bir ortamda, gündelik yaşamlarının parçası olan bir konuda anlamlı öğrenme fırsatları yakalamıştır. Çocuklar, öyküler, kuklalar, teknolojik araçlar, artık materyaller ve gerçek nesnelerden faydalanmışlar; oyun, sanat, drama ve müzik gibi farklı etkinlikler ile eğlenerek öğrendiklerini pekiştirme fırsatı bulmuşlardır. Geleceğin yetişkinlerine hayvan sevgisini aşılama isteyen öğretmenler de çocukların bilişsel, motor ve dil alanlarında gelişiminin sosyal duygusal açıdan yardım etme, sevgi, saygı, empati ve duyarlılık gibi kazanımlarla desteklenmesi gerektiğini sokak hayvanları projesinde yaşayarak öğrenmişlerdir. Ailelerin eğitime etkin

katılımı da bu projede öğrenme ve gelişimi desteklemiş ve çocuklar için ev ve okul arasında duyarlılık köprüleri kurmuştur. Sokak hayvanlarının çocuklarla araştırıldığı bu proje çalışmasının, özgün konusu ve sosyal duyarlılık ve farkındalık geliştirme odağı ile alanyazına katkı sağlayacağı ve eğitimcilerin uygulamalarına ışık tutacağı düşünülmektedir. Genel olarak tüm katılımcıların verimli bir öğrenme süreci yaşadığı bu projeyi uygulamak isteyen eğitimciler için aşağıdaki öneriler sunulabilir.

Projede, ailelerden çocukları ile yapmaları istenen çalışmalar çocukların sınıfta öğrendiklerini pekiştirecek ve günlük yaşamla ilişkilendirecekleri nitelikte planlanmıştır. Bir başka yaklaşım ise sınıfta, araştırma ve uygulamaya fırsat bulunamayan sorularda ailelerin sorumluluk almasıdır. Örneğin, aileler çocukları ile bir oyun parkında veya alışveriş merkezinde mini bir anket uygulayıp insanların ev hayvanlarını neden sokağa bıraktıklarını, bu konudaki düşüncelerini ve çözüm önerilerini öğrenebilirler. Böylece temel bilimsel araştırma becerileri okul dışında pekiştirilebilir. Diğer bir öneri ise proje konusunun belirlenme süreci ile ilgilidir. Bu projenin konu seçiminde öğretmenler kendi sınıfları olmadığı için yapay bir yaklaşım uygulayarak kendi sundukları uyarılara gösterilen ilgi doğrultusunda karar vermişlerdir. Kendi sınıfında olan öğretmenler sınıfın doğal ortamında gelişen ilgilere ve çocukların öğrenme ve gelişimini destekleyen diğer sosyal konulara yönelik proje geliştirebilirler (Helm & Katz, 2010). Bu konuda iyi bir gözlemci olmak ve yansıtıcı günlükler tutmak öğretmenler için önem taşımaktadır.

Bu projeye katkı sağlayacak uygulamalar, küçük grup çalışmalarına daha sık yer verilmesi ve dokümantasyon panelinin daha erişilebilir bir noktaya kurulmasıdır. Proje uygulamalarının önemli bir özelliği olan küçük grup çalışmalarında çocuklar ortak kararlar alarak işbirliği içinde çeşitli etkinlikler gerçekleştirebilir ve araştırmalarda daha etkin olabilirler. Böylece, proje uygulamalarının sosyal duygusal kazanımlarından olan problem çözme becerileri de desteklenecektir (Helm & Katz, 2010). Dokümantasyon panelinin pedagojik amaçlı kullanımı için çocukların panel içeriğine katkıda bulunabilmesi ve öğrendiklerini gözden geçirebilmesine olanak verilmesi önemlidir (Buldu, Yılmaz, Şahin, 2018). Bu açıdan erişilebilirlik ve panelin amacına uygun kullanımı önem taşımaktadır. Bu projede ise sınıfın küçüklüğü ve dolaplarla kaplı olması dokümantasyon panelini erişilebilir yerleştirmeye olanak vermemiştir. Uygun yerleştirme ile dokümantasyon panelinin süreçte değerlendirmeye daha fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Son olarak, proje sürecinde yapılan gözlemler,

etkinlik değerlendirmeleri ve çocukların ifadelerine ve ürünlerine dayalı olarak çocukların gelişimlerinin çok yönlü desteklendiği ve projenin amacına ulaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler de eğitim sürecini çocuk, öğretmen ve program boyutlarında benzer şekilde değerlendirmekte ancak bu değerlendirmeler bilimsel kanıt niteliği taşımamaktadır. Gelecekte yapılacak bilimsel araştırmalarla bu tür uygulamaların etkileri geçerli ve güvenilir araçlarla test edilebilir.

Kaynakça

- Akbayrak, N., & Kuru Turaşlı, N. (2017). Oyun temelli çevre etkinliklerinin okul öncesi çocukların çevresel farkındalıklarına etkisinin incelenmesi [Investigation of the effect of play-based environmental activities on the environmental awareness of preschool children]. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 239. <https://doi.org/10.24130/eccd-jecs.196720171240>
- Anlıak,Ş., Yılmaz,H., & Beyazkürk, D. Ş. (2008). Okul öncesinde ve ilköğretimde proje yaklaşımı ve uygulama aşamaları. *Milli Eğitim Dergisi*. (179), 101–111.
- Aral, N., Kandır, A., Ayhan, A. B., & Yaşar, M. C. (2010). The influence of project-based curricula on six-year-old preschoolers' conceptual development. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 38(8), 1073–1079. <https://doi.org/10.2224/sbp.2010.38.8.1073>
- Arıkan, A., & Kimzan, İ. (2016). Okul öncesi eğitimde proje yaklaşımı: Ağaç bilimcilerin araştırmaları projesi.[The Project approach in preschool education: The inquiries of dendrologists project]. *İlköğretim Online*, 15(2), 498–528. <https://doi.org/10.17051/io.2016.37190>
- Ärlemalm-Hagsér, E. (2013). Respect for nature--A Prescription for developing environmental awareness in preschool. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 3(1), 25–44. Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1129478.pdf>
- Ascione, F.R. (1993). Children who are cruel to animals: A review of research and implications for developmental psychopathology. *Anthrozoös*, 6, 226–247.
- Ascione, F.R. (2004). *Children and animals. Exploring the roots of kindness and cruelty*. West Lafayette, Ind: Purdue University Press.
- Aydın, Ö., & Aykaç, N. (2016). Yaratıcı drama yöntemi ile verilen eğitimin okul öncesi öğrencilerinin çevre farkındalığına etkisi [The Effect of the Education Implemented by the Creative Drama Method on the Environmental Awareness of Pre-School Students]. *Yaratıcı Drama Dergisi* 11(1), 1–16. <https://doi.org/10.21612/yader.2016.001>
- Beneke, S. J. (2010). *The effects of the project approach on children in inclusive early childhood classrooms*. Unpublished Dissertation. University of Illinois at Urbana-Champaign. Retrieved from https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/2142/18283/1/Beneke_Sallee.pdf

- Bıçakçı, M. Y., & Gürsoy, F. (2010). Proje yaklaşımına dayalı eğitimin altı yaş çocuklarının gelişimine etkisinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 307–316.
- Blank, J., Damjanovic, V., Peixoto da Silva, A. P., & Weber, S. (2014). Authenticity and “standing out:” Situating the project approach in contemporary early schooling. *Early Childhood Education Journal*, 42(1), 19–27. <https://doi.org/10.1007/s10643-012-0549-2>
- Brooks, M. & Wangmo, T. (2011). Introducing the project approach and use of visual representation to early childhood education in Bhutan. *Early Childhood Research & Practice*, 13(1). Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ931226.pdf>
- Buldu, M., Şahin, F., & Yılmaz, A. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim ve öğrenmelerinin desteklenmesinde pedagojik dokümantasyonun katkısının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi [Exploring the contribution of pedagogical documentation to the development and learning of young children from teacher perspective]. *Elementary Education Online*, 17(3). 1444-1462. Retrieved from <http://ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/download/2633/2354>
- Chen, J. J., Li, H., & Wang, J. - y. (2017). Implementing the project approach: A case study of hybrid pedagogy in a Hong Kong kindergarten. *Journal of Research in Childhood Education*, 31(3), 324–341. <https://doi.org/10.1080/02568543.2017.1309479>
- Erol, A. (2016). *Proje yaklaşımına dayanan aile katımlı çevre eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının çevreye yönelik farkındalık ve tutumlarına etkisinin incelenmesi [Investigation of the effect of environmental education program with family involvement based on project approach on 5-6 year-old children's awareness and attitudes towards the environment]*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Grzegorzewska, K. & Konieczna-Blicharz, J. (2011). The lights pre-project: implementation of the project approach with children under 3 years of age. *Early Childhood Research & Practice*, 13(1). Retrieved from <http://ecrp.uiuc.edu/v13n1/grzegorzewska.html>
- Gizir, Z., & Akyol, A. K. (2015). How the project approach affects pre-schoolers' creativity. *The Anthropologist*, 22(2), 211–218. <https://doi.org/10.1080/09720073.2015.11891871>
- Gülay, H., & Ekici, G.(2010). MEB okul öncesi eğitim programının çevre eğitimi açısından analizi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7(1), 74–84. Retrieved from <http://www.tused.org/internet/tused/sayilar/default1.asp?islem=git1&id=189>
- Hachey, A. C., & Butler, D. (2012). Creatures in the classroom: Including insects and small animals in your preschool gardening curriculum. *YC Young Children*, 67(2), 38-42.
- Helm, J. H., & Katz, L. (2010). *Young investigators: The project approach in the early years* (2nd ed.). New York, NY: Teachers College Press.
- Intykbekov, A. (2017). *Teacher perceptions of project-based learning in a Kazakh-Turkish Lyceum in the northern part of Kazakhstan*. Unpublished Master's Thesis. Nazarbayev University, Graduate School of Education. Retrieved from https://nur.nu.edu.kz/bitstream/123456789/2554/1/Aidyn_Intykbekov.pdf

- Katz, L., & Chard, S. (2000). *Engaging children's minds: The project approach (2nd ed.)*. Stamford, CT: Ablex Publishing.
- Lubomira, D. (2004). Environmental education at pre-school. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 13(3), 258–263. <https://doi.org/10.1080/10382040408668520>
- Longobardi, C., & Badenes-Ribera, L. (2019). The relationship between animal cruelty in children and adolescent and interpersonal violence: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 46, 201–211. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.09.001>
- Machnev, V. Y., Popova, O. v., Stolyarova, A. N., Kobzeva, E. I., Pitko, E. v., Kurbanov, R. A., & Belyalova, A. M. (2018). The study of preschooler ecological consciousness development. *Ekoloji Dergisi*, 27 (106), 1981–1989.
- Metin, Ş., & Aral, N. (2014). *Proje yaklaşımına dayalı eğitim: Teoriden uygulamaya*. Ankara: Vize.
- Metin, Ş., & Aral, N. (2016). Analysis of the effects of project-based education on the visual perceptions of five-year-old children (60 -72 months). *TED Eğitim ve Bilim*, 41(186), 149–162. <https://doi.org/10.15390/EB.2016.4594>
- Mitrofanova, S. Y., Fedorchuk, K. V., Grigoryeva, E. V., Buslaev, S. I., Kurbanov, R. A., Gurbanov, R. A., & Belyalova, A. M. (2018). Student environmental attitude towards stray domestic animals. *Ekoloji*, 27(106), 1895–1902.
- Myers, G. (2007). *The significance of children and animals: Social development and our connections to other species (2nd, rev. ed.)*. New directions in the human-animal bond. West Lafayette Ind.: Purdue University Press.
- Ogelman, H. G., & Güngör, H. (2015). Türkiye'deki okul öncesi dönem çevre eğitimi çalışmalarının incelenmesi: 2000-2014 yılları arasındaki tezlerin ve makalelerin incelenmesi [Investigating the studies on environmental education in preschool Period in turkey: investigating the articles and dissertations between 2000-2014]. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(32), 180–194.
- Özaslan, H., & Gürsoy, F. (2012). An analysis of the effect of a project-based education on preschool children's school readiness. *International Journal Of Academic Research*, 4(2), 104–108.
- Özbey, Ö. F., & Şama, E. (2017). 2012-2016 Arasındaki yıllarda çevre eğitimi kapsamında yayımlanan lisansüstü tezlerin incelenmesi.[Investigation of graduate environmental education in the context of theses published between the years 2012-2016] *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(6), 212–226. <https://doi.org/10.14686/buefad.263878>
- Renck Jalongo, M. (2018). *Children, dogs and education*. Cham: Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-77845-7>
- Sobko, T., Jia, Z., & Brown, G. (2018). Measuring connectedness to nature in preschool children in an urban setting and its relation to psychological functioning. *PloS One*, 13(11), e0207057. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0207057>

- Şahin, F., Güven, İ., & Yurdatapan, M. (2013). Proje tabanlı eğitim uygulamalarının okul öncesi çocuklarında bilimsel süreç becerilerinin gelişimine etkisi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 33(33), 157–176. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/1721>
- Tu, T. (2006). Preschool science environment: What is available in a preschool classroom? *Early Childhood Education Journal*, 33(4), 245–251. <https://doi.org/10.1007/s10643-005-0049-8>
- Uğurlu, S. B. (2013). Resimli çocuk kitaplarında hayvan karakter kullanımı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(4), 1381–1393.
- Uttley, C. M. (2013). Animal attraction: Including animals in early childhood classrooms. *YC Young Children*, 68(4), 16-21.

Extended Abstract

Purpose

Maltreatment towards animals is one of the major problems that often arise. Although it is important to enact prohibitive and preventive measures on this issue, education is one of the main measures to increase social sensitivity. The purpose of this study is to describe a project on stray animals conducted with preschool children using the project approach. The main objective of the project was to create social sensitivity and awareness about stray animals among children. Maltreatment towards animals in early childhood is a predictor of interpersonal violence and social adaptation problems in later years. As of the pre-school period, children can be instilled to respect the living things and social sensitivity and awareness can be raised about the animals as part of environmental education. Yet, maintaining lasting effects appear to be difficult for this kind of education by using short-term, activity-based approaches. In this sense, inquiring stray animals with children can increase their social sensitivity and awareness because this topic provides children with concrete experiences and it is closely related to their daily life.

The project approach was implemented in this study. Project implementation was carried out by two teacher candidates in Eskisehir, Turkey in the context of a practicum course. The project was completed in three phases. Teacher candidates observed and documented the learning process using photos, notes, and children's representational artifacts. Necessary permissions were obtained for the photos and artifacts published in this study. The children's identity was protected by blurring the faces in the photos. The study took place in a kindergarten classroom of a public elementary school for 11 weeks, once a week. The school

is located in a middle socioeconomic class neighborhood. The participants of the project were 14 preschool children and two teacher candidates.

Results

The implementation results have shown that preschool children's social sensitivity and awareness about stray animals were developed and their development was supported in multiple ways via the project work. Children's interests on the topic of stray animals were determined in the first phase. The teachers conducted scientific research and did planning on the subject and then created a visual concept map to determine what the children knew about the topic. This phase included representational activities such as arts, games and Turkish language arts. A learning center was also built to offer external stimuli. During the planning, the questions to be inquired about were listed and activities were implemented to inquire about these questions. In the second phase, various questions were answered with different kinds of 16 activities such as field trips, drama, play, arts, etc. This phase continued for 6 weeks. In the last phase, 3 representational activities were implemented and learning outcomes were assessed. A culminating event took place as an exhibition to share and showcase the project learning with parents and other people.

Discussion

Based on the observations, the representations of children in the artifacts and their verbal expressions in the classroom it can be concluded that the social sensitivity and awareness towards stray animals developed starting from the initial phase. There were several instances of verbal and visual representations of children that were indicators of developing awareness among children. Although it mainly focused on social-emotional gains, it was understood that all developmental areas were supported throughout the project work. These observations parallel with several studies in the literature.

Conclusion

This study, with its original subject and focus on developing social sensitivity and awareness, will contribute to the literature and it is expected to shed light on the practices of educators. Several suggestions can be offered for educators who want to implement this project. First, parents can take different responsibilities for such questions that teachers do not have the opportunity to inquire in the classroom. Thus, basic scientific research skills of children can be reinforced outside the school. The preservice teachers in this study presented external learning stimuli for children because they were not the classroom teachers. Teachers working

in their own classrooms can develop projects on social issues that develop in natural context by carefully observing children. Finally, it is advised to include small group work more frequently and to establish the documentation panel at a more accessible location.

EK 1: Projede Cevap Aranılan Sorular ve Etkinlik Listesi

Sokaktaki hayvanların karşılaştığı tehlikeler nelerdir?

Evcil olan-olmayan hayvanlar ve özellikleri nelerdir?

Türkçe Etkinliği (Büyük Grup): Sokak Hayvanları Ne Düşünüyor? Öğretmen tarafından köpek, kuş, at canlandırılır ve çocuklara sorular sorulur.

Oyun Etkinliği (Büyük Grup): Evcil Olan-Olmayan Hayvanlar. Çocuklarla birlikte evcil olan ve olmayan hayvanların resimleri incelenir; şarkı eşliğinde evcil ve evcil olmayan hayvanlar üzerinde yer değiştirme oyunu oynanır.

Okuma- Yazmaya Hazırlık Etkinliği (Küçük Grup): Sokak Hayvanların Özelliklerini Tanıyoruz. Hayvanlar ve onların farklı özelliklerinin bulunduğu resimler yapboz olacak şekilde keserler ve grup arkadaşlarıyla karıştırıp doğru parçaları bulmaya çalışırlar.

Sokak hayvanları günü hangi gündür? O gün neler yapılır?

Sokak hayvanlarının sesini nasıl duyurabiliriz?

Sokak hayvanlarının vücut yapısının bizden farkları nelerdir?

Türkçe Etkinliği (Küçük Grup): Sokak Hayvanları Günü. 4 Nisan Sokak Hayvanları Günü ile ilgili video izlenir ve neler yapılabileceği tartışılır, sokağa asmak için pankartlar hazırlanır.

Müzik Etkinliği (Büyük Grup) Sokak Hayvanları için Çal. Hayvanları koruyalım adlı şarkı ritim aletleriyle birlikte söylenerek öğrenilir.

Fen ve Sanat Bütünleştirilmiş Etkinlik (Bireysel): Anatomi de Neymiş? Bilgisayardan hayvan anatomisi incelenir, anatomi kitapları incelenir ve artık materyallerle hayvan anatomisi, iskeleti oluşturulur.

Barınak ve petshopların farkları nelerdir? Neden hayvanları petshoptan değil barınaktan sahiplenmeliyiz?

Barınaklarda hangi hayvanlar vardır?

Sokak hayvanlarına (kuşlara) nasıl yardım edebiliriz?

Türkçe Etkinliği (Büyük Grup): Barınakları Geziyoruz. Sınıfa kedisi olan bir misafir gelir, çocuklara başından geçen barınak hikâyesini anlatır, hikâyeyi yarıda keserek çocukların tahmin etmesini ve resmini çizmesini ister.

Oyun Etkinliği (Büyük Grup): Barınakta Kimler Yaşar? Çocuklarla video izlenir, videodan sonra sınıfta kurulan parkurda çocuklar ellerindeki resimleri barınağa ya da ormana atarlar.

Fen ve Sanat Bütünleştirilmiş Etkinlik (Bireysel): Kuşlarımıza Yardım Edelim. Çocuklarla birlikte kuşyemleri incelenir. Kuşlar için yemlikler ve yuvalar yapılır.

Sokakta en çok hangi hayvanları görüyoruz? Hangi hayvanlar sokak hayvanıdır?

Hayvan hastalıkları ve kullanılan ilaçlar nelerdir?

Sokak hayvanları hangi tehlikelerle karşı karşıyadır?

Matematik Etkinliği (Büyük Grup): En Çok Hangi Hayvanları Görüyoruz Grafiği. Çocuklara eşek, at, kedi, köpek, kuş resimleri dağıtılır ve en çok gördüğünden en az gördüğüne doğru sıralamaları istenir, Sıralanan resimler hazırlanan grafiğe yapıştırılarak incelenir.

Drama Etkinliği (Büyük Grup): Hayvan Hastalıklarını ve İlaçları Öğreniyoruz. Çocuklara slayt izletilir, slaytta çeşitli hastalıklar, engelli hayvanlar, hayvanlar için olan ilaçlar anlatılır. Çocuklara farklı roller verilerek bu konu hakkında bir drama gerçekleştirilir.

Okuma-Yazmaya Hazırlık Etkinliği (Büyük Grup) Kendi Gazetemizi Oluşturuyoruz. Sınıfa evden getirilen haberler incelenerek olumlu ve olumsuz haberler ikiye ayrılır, kötü ve iyi haberler köşesi oluşturularak kendi haberlerimiz köşesi tekrardan incelenir.

Barınakta yaşam nasıldır?

Barınakta hangi hayvanlar vardır?

Veteriner hekimin barınaktaki görevleri nelerdir?

Alan Gezisi (Büyük/Küçük Grup): Barınağa Yolculuk. Çocuklarla birlikte doğal yaşam merkezine gidilir. Barınaktaki hayvan türleri, yaşamları, barınağın fiziksel özellikleri hakkında çocuklar küçük gruplarda görevlendirilerek incelenir.

Uzman görüşleri (Büyük Grup): Barınakta çalışanlar ve veterinerle sohbet edilir.

Sokak hayvanları için neler yapabiliriz?

Sokak hayvanlarının hakları nelerdir?

Sanat Etkinliği (Büyük Grup): Sokak Hayvanları için Çalışalım. Çocuklarla birlikte barınakta çekilen fotoğraflar ve pankartlar incelenir ve kediler için kedi yatağı yapılır.

Oyun Etkinliği (Büyük Grup): Adımı Söyleme Beni Tarif Et. Dönem boyunca öğrenilen farklı sözcüklerin saklandığı zarflar şarkı eşliğinde bulunduktan sonra arkadaşlarına ismini söylemeden sözcüğü tarif eder.

Türkçe Etkinliği (Büyük Grup): Sokak Hayvanlarının Haklarını Öğreniyoruz. Sokak hayvanları ve hakları konusunda slayt ve video izlenerek sohbet edilir.